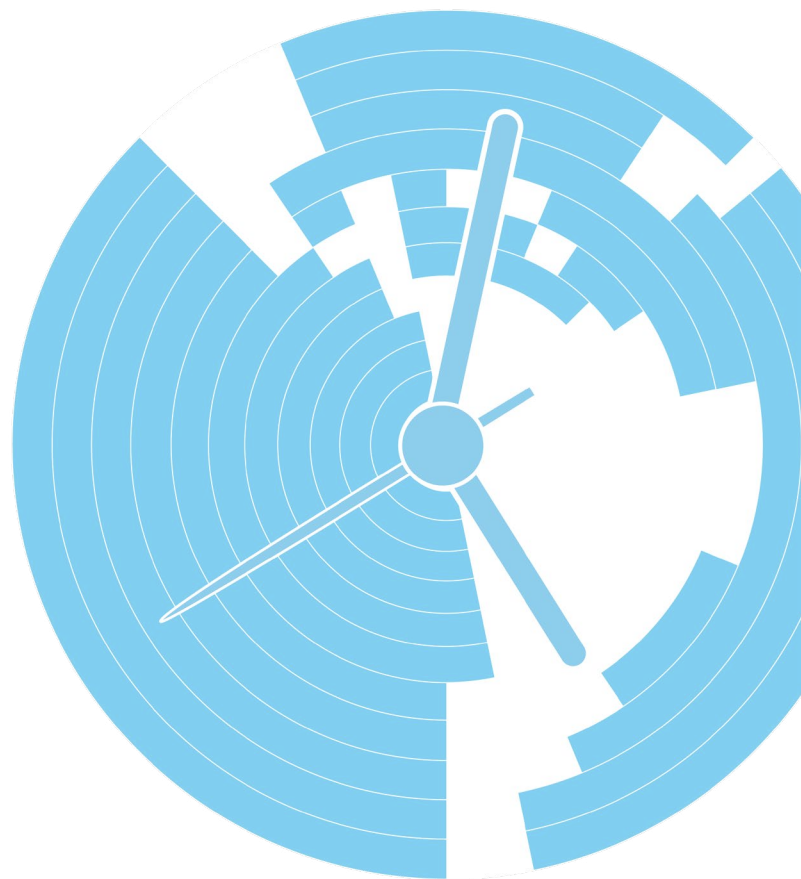

| CA

ÀGORA DIPLOCAT 24

Conceptualitzar el dret al temps des d'Amèrica Llatina

II Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps

Autoria

[Gonzalo Iparraguirre](#), investigador associat del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés (Argentina) i col·laborador de la Time Use Initiative (TUI).

Suport a l'edició

Marc Martorell Escofet, consultor de la Time Use Initiative.

Coordinadora de la publicació

Ariadna Güell Sans, co-coordinadora de la Time Use Initiative.

DIPLOCAE

Localització

La Rambla 14, principal
08002 Barcelona

Contacte

+34 936 405 470
info@diplocat.cat
www.diplocat.cat

[@Diplocat](#)

[@Catalonia_Diplocat](#)

**TIME
USE
INITIATIVE**

Localització

C/ Ganduxer 10, 6º 2ª
08021 Barcelona

Contacte

info@timeuse.barcelona
www.timeuse.barcelona

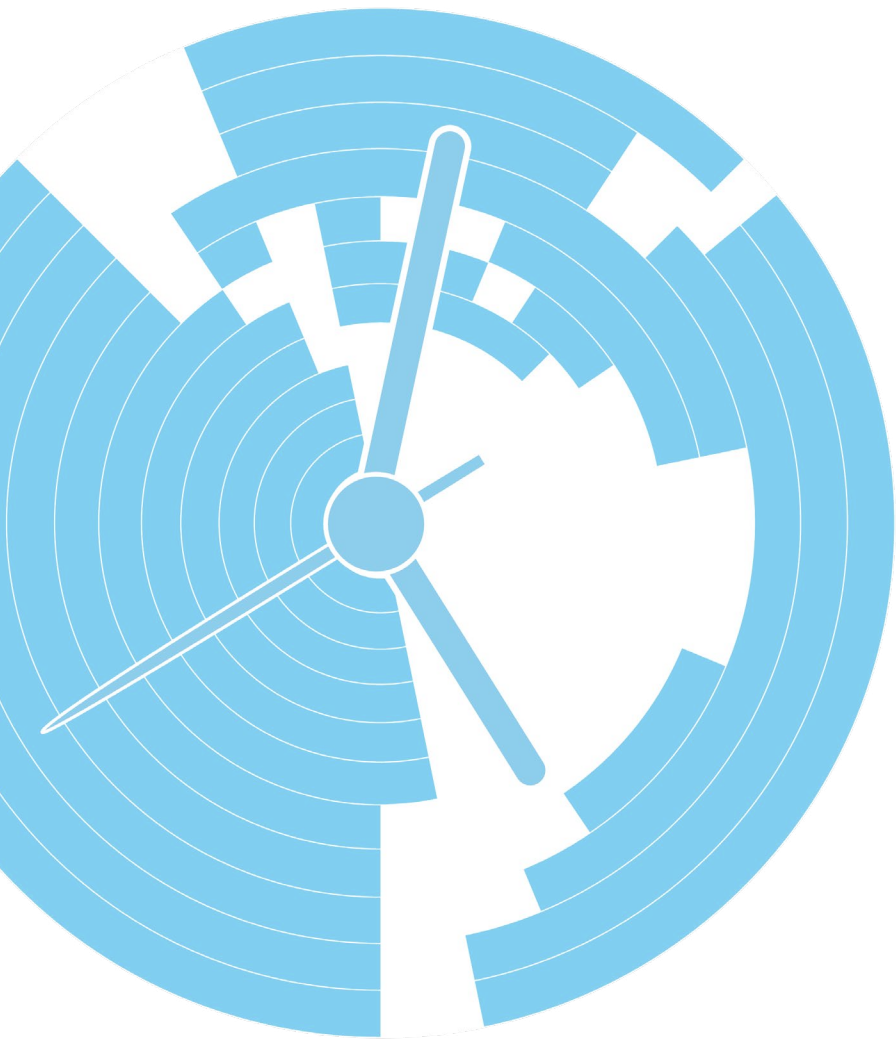
[@TimeUseInit](#)

[@timeuseinitiative](#)

Índex

1. Presentació	5
2. De la pobresa del temps al dret al temps	6
3. Dret al temps per a dormir i descansar millor	8
4. El dret al temps, clau per a la resiliència de les ciutats	10
5. Donar temps a les persones cuidadores: reflexions i experiències	12
6. Sessions organitzades amb els socis locals en el marc del Fòrum	14
6.1. Temporalitats des d'Amèrica Llatina - Mèxic	
6.2. Disjuntives sobre els usos del temps - Mèxic	
6.3. Temps de cures des d'una perspectiva de gènere	
6.4. Investigar i legislar els nous usos del temps a Argentina	
6.5. Dret al temps a les metròpolis: aplicació a la Vall d'Aburrá (Colòmbia)	
7. Conclusions	24
Entitats membres de DIPLOCAT	25

1. Presentació

El II Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps, organitzat per DIPLOCAT i la Time Use Initiative (TUI), va ser la segona edició de la trobada sobre l'organització dels usos del temps a Amèrica Llatina. A les jornades d'intercanvi sobre polítiques, experiències i coneixement en relació amb les polítiques del temps hi van participar persones expertes, representants polítics i representants de la societat civil de tot el panorama iberoamericà.

Després de l'èxit de la [Setmanadels Horaris i el Temps](#) organitzada també per DIPLOCAT i la TUI l'any anterior, el 2023 es va ampliar la durada, amb activitats durant tot el mes de juny. Si en la primera edició l'objectiu era començar a connectar les diferents accions de ciutats i territoris llatinoamericans en l'organització del temps, en aquesta segona edició, convertida en fòrum, l'objectiu va ser contribuir a la concepció del dret al temps, adaptant-lo a les característiques de la regió.

Concretament, els objectius d'aquest fòrum van ser:

Continuar amb la sensibilització de la ciutadania i institucions polítiques, econòmiques i socials sobre la importància i beneficis de reconèixer i garantir el dret al temps com un dret de ciutadania.

Compartir bones pràctiques de polítiques del temps que ja són una realitat en municipis i regions llatinoamericans i incloure'ls en la conversa de la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals per les Polítiques del Temps.

Continuar connectant i enfortint l'ecosistema dels usos del temps a Amèrica Llatina: acadèmia, institucions públiques, societat civil i agents socials.

Desenvolupar el dret al temps respectant les especificitats de l'ecosistema llatinoamericà.

Aconseguir noves adhesions a la Declaració de Barcelona en Polítiques del Temps i a la Xarxa Mundial de Municipis i Regions de Polítiques del Temps.

DIPLOCAT i la TUI fa anys que treballen conjuntament per a situar el debat dels usos del temps en l'agenda global. DIPLOCAT és un consorci de composició publicoprivada format per 38 entitats catalanes, entre les quals es troben les principals institucions públiques, ens locals i entitats municipalistes, les universitats de Catalunya, escoles de negocis, centres acadèmics i altres entitats de l'àmbit empresarial, social, sindical i esportiu. Sota el lema "Diàleg internacional: Connectem. Projectem. Capacitem", DIPLOCAT treballa per connectar Catalunya amb el món, establint ponts de diàleg durables en el temps que facilitin l'intercanvi de persones, idees i projectes, alhora que fomenta la formació en l'àmbit de les relacions internacionals. Les activitats de DIPLOCAT inclouen algunes de les pràctiques habituals en l'esfera internacional com ara debats acadèmics, programes de visitants, contactes amb premsa, iniciatives de projecció digital i trobades d'intercanvis de bones pràctiques, com els que van tenir lloc al llarg de l'II Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps.

La TUI és la principal associació que promou el dret al temps a nivell internacional. Amb seu a Barcelona, el seu objectiu és impulsar el debat públic sobre com s'organitza col·lectivament el temps, de manera que s'incrementi el benestar ciutadà mitjançant polítiques adequades. La TUI s'ocupa des de 2021 de la secretaria tècnica de la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals per a les Polítiques del Temps.

En aquest fòrum, DIPLOCAT i la TUI van organitzar conjuntament quatre sessions telemàtiques i van animar diverses entitats a organitzar actes paral·lels per ampliar el debat a Amèrica Llatina, alguns dels quals van ser presencials i altres van tenir un format híbrid. Així, el Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps va

comptar amb la participació de nombroses institucions: l'Alcaldia Major de Bogotá, la Legislatura de Buenos Aires, l'Àrea Metropolitana de la Vall d'Aburrá, el Centre Iberoamericà de Desenvolupament Estratègic Urbà (CIDEU), el Govern de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona, la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals per les Polítiques del Temps, el Consell Llatinoamericà de Ciències Socials (CLACSO), la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM), el Centre d'Investigacions Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats (CEIICH), el Seminari d'Estudis sobre el Temps del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA), la corporació Contigo Colòmbia, i l'Associació Iberoamericana dels Bancs de Temps.

2. De la pobresa del temps al dret al temps

El Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps es va inaugurar el dimarts 6 de juny de 2023 i es va centrar en la concepció del dret al temps en el context llatinoamericà. La sessió es pot recuperar aquí [\[vídeo en castellà\]](#). La primera activitat va comptar amb la presentació de diferents professionals, tant europeus com llatinoamericans, que van introduir les temàtiques del fòrum en relació a la Declaració de Barcelona sobre Polítiques del Temps i els antecedents dels darrers anys.

En la conferència inaugural hi van prendre part:

- **Laura Foraster**, secretària general de DIPLOCAT.
- **Marta Junqué**, coordinadora de la Time Use Initiative.
- **Natalia Moreno**, gerent del Sistema Nacional a la Vicepresidència de la República de Colòmbia.
- **Mercedes D'Alessandro**, doctora en Economia per la Universitat de Buenos Aires i exdirectora d'Economia, Igualtat i Gènere al Ministeri d'Economia d'Argentina.
- **Ana María Tribín**, especialista en polítiques públiques del Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament.
- **René Ramírez**, investigador del Programa Universitari d'Estudis sobre Democràcia, Justícia i Societat de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM).

La presentació i moderació de la jornada va anar a càrrec de Martina Rua, periodista argentina especialitzada en innovació, que va presentar els temes i els ponents i va remarcar la importància de continuar l'experiència de l'any anterior.

Laura Foraster va inaugurar formalment l'esdeveniment, tot destacant el marc de col·laboració internacional entre organitzacions europees i llatinoamericanes, amb més de 60 ponents provinents de diverses institucions. També va remarcar el rol de DIPLOCAT com a actor de promoció internacional de Catalunya, així com l'interès per generar i participar en intercanvis com aquest fòrum.

Marta Junqué va enumerar les darreres activitats dutes a terme per la TUI, principal organització que promou el dret al temps i les polítiques del temps a Europa i Amèrica Llatina, que també participa en diverses organitzacions internacionals. En relació amb les dades actuals que aporten les experiències llatinoamericanes a la discussió sobre el dret al temps com un dret de ciutadania, va esmentar la recurrència que es constata en les estadístiques respecte al "no tenir temps", explicitant que un 30%

de les dones pateixen pobresa de temps o absència de temps per dedicar a si mateixes. Això comporta passar del fet al dret i que aquesta realitat tingui una legislació que faciliti i avaluï canvis concrets. També es va referir al son com a aspecte central del dret al temps: hi ha una falta de son a nivell internacional i no es descansa suficient ni se li dona prou valor. A Amèrica Llatina, un 20% del dia s'ocupa en transport i desplaçaments, és a dir que la cinquena part del dia les persones estan en trànsit, sense treballar ni descansar.

Si no hi ha temps propi, no hi ha manera d'accedir a la democràcia. Si no hi ha temps lliure, no hi ha manera de participar en la vida social. Sobre aquest tema es va fer referència a la definició sobre el dret al temps d'Ulrich Mückenberger, que destaca la importància de comptar amb autonomia en l'accés al temps, que no existeixi cap discriminació i que es posin en valor les cures i la vida cívica.

En representació del PNUD, Ana Maria Tribín també va fer èmfasi en la pobresa de temps, remarcant que temps i ingressos han d'anar plegats. En analitzar les dades estadístiques sobre com usen el temps les persones, s'evidencien les discrepàncies de gènere i de classe respecte a les hores de son, el treball remunerat i no remunerat (cures) i l'oci. Les dones dediquen 3 hores més que els homes al treball no remunerat. Així mateix, s'evidencia que no hi ha un reconeixement explícit de la manca de temps i el 90% diu que cal contribuir igual a la llar. Això indica que cal realitzar polítiques dins de la llar, ja que massa càrregues domèstiques impedeixen reconèixer l'equitat en els usos del temps.

Natalia Moreno, gerent del Sistema Nacional de Cura de Colòmbia, va centrar la seva presentació en el concepte "viure sabrosos" que caracteritza l'aposta política de l'actual govern colombià. Va mostrar que, segons dades de l'OCDE, Colòmbia és el país on més es treballa i que menys rendeix en productivitat. Va remarcar que aquest viure saborós vol dir viure sense por, un concepte que les persones indígenes usen per referir-se al bon viure i a gaudir de la vida. Va fer referència al fet que, per reconèixer les pràctiques de cures, és necessari descolonitzar el concepte de la cura. Per tant, pensar el dret al temps implica aprofundir en la construcció de democràcia i considerar les visions ancestrals de la cura com

- 7 -

SESIÓN INAUGURAL

De la pobreza del tiempo al derecho al tiempo

MARTES 06 DE JUNIO DE 2023

07h Centroamérica
México

08h Colombia
Ecuador
Panamá
Perú

09h Bolivia
Chile
Cuba
Paraguay

10h Argentina
Uruguay

15h España

Evento Virtual

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por:

Con la colaboración de:

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

les dels pobles indígenes i afroamericans, tenint en compte les esferes comunitàries, referint-se a les nadiues d'Amèrica Llatina, i no sols a les familiars, d'arrel europea.

Mercedes D'Alessandro va parlar en la seva dissertació sobre el treball no remunerat a l'Argentina. Va mostrar dades concretes sobre disparitat de gènere i va explicar que una dona que treballa a temps complet dedica més hores a les cures que un home desocupat. Això implica en general tenir un treball flexible o precari, la qual cosa implica una major desocupació, precarietat, i la consegüent vulnerabilitat de gènere. Malgrat tot, si els treballs de cures no remunerades es comparen amb el PIB, es troba que equivalen al 15% del seu índex. Durant la pandèmia es va veure com les dones retrocedien dues dècades en la seva participació cívica, ja que el treball de cures va augmentar i està distribuït de manera molt asimètrica entre homes i dones. Fins i tot les dones en posicions jeràrquiques van haver de tornar a les cures en no tenir la possibilitat que altres dones cuidessin dels seus fills.

René Ramírez Gallego, de la UNAM, va formular una relació entre el dret al temps i la bona vida, i va afirmar que és necessari passar del “temps és or” al “temps del bon viure”. També va dir que qui es queda amb el teu temps, es queda amb la teva vida. Es va referir al fet que el dret al temps s'assimila amb el dret a la Natura, i que el dret a la vida requereix analitzar el temps en relació amb el poder i a diferents models d'acumulació. Va destacar que és necessari un altre marc epistèmic per trencar les diferències temporals, el sentit del valor, i que pensar el temps és pensar el sentit del valor. Es requereix un altre *cronos* i un altre *kairos*: no sols més temps, sinó sentit del temps que tenim. Pots tenir més temps, però també estar més alienat, va concloure.

3. Dret al temps per dormir i descansar millor

L'objectiu de la segona sessió, que va tenir lloc el 13 de juny de 2023, va ser plantejar la imperiosa necessitat d'abordar la problemàtica del dret al temps des de la perspectiva dels estudis sobre el son i el descans. Es van presentar dades estadístiques de l'Uruguai, Xile, l'Argentina i Espanya. Vídeo en castellà disponible [aquí](#).

Van participar en aquesta taula:

- **Diego Golombek**, investigador del Consell Nacional d'Investigacions Científiques i Tècniques (CONICET) d'Argentina i professor de la Universitat de San Andrés.
- **John Ewer**, professor del Centre Interdisciplinari de Neurociència de la Universitat de Valparaíso (Xile).
- **Ana Silva**, professora del Laboratori de Neurociències i coordinadora del Grup d'Investigació en Cronobiologia de la Universitat de la República.
- **Lucía Artazcoz**, directora de l'Observatori de Salut Pública de Barcelona.
- **Gonzalo Pin**, càtedra d'Investigació en Son de la Universitat Europea de València-Quironsalud-Excelsis.

La presentació i moderació de la jornada va anar a càrrec de Marc Martorell, consultor de la TUI.

Diego Golombek, de la Universitat de Sant Andrés, va presentar des de l'Argentina una dissertació anomenada “Tot son és polític”. Va explicar que el son és vital en múltiples aspectes de la salut que fins fa

pocs anys es desconeixien, ja que millora l'estat d'ànim, consolida la memòria i l'aprenentatge, reforça el sistema immune, retarda la deterioració cognitiva, augmenta l'acompliment físic i permet rebaixar pes. Va destacar que la ciència actual no posseeix dades fiables sobre quant dormim, ni per què, ni quan, ni com. Les dades quantitatives registrades indiquen que dormim poc, una hora menys que fa 50 anys i dues menys que en fa 100. A l'Argentina, amb una mostra de 18.000 casos, la mitjana és de 6,6 hores per nit.

Segons Golobek, som animals diürns i hauríem de dormir de nit, però això no sempre és així i té conseqüències socials i polítiques. Per aquest motiu és important remarcar l'èmfasi en el dret al descans i el seu impacte en la somnolència, l'estat d'ànim, el metabolisme, la memòria, l'aprenentatge, l'obesitat, la diabetis i el sistema immune en general. De fet, el dret al descans es reconeix en l'article 24 de la Declaració dels Drets Humans de Nacions Unides. Les polítiques del son poden tenir diverses aplicacions, ja sigui com a usos o com a fusos horaris: canvis d'horari, horaris laborals, il·luminació laboral i d'espais públics, horaris escolars, medicina del son, hospitals circadianis, i costos en els trastorns del son, entre d'altres. Com a exemple, va esmentar que en termes econòmics la manca de son costa entre l'1 i el 1,5% del PIB a l'Argentina i arriba fins al 3% del PIB en casos extrems com al Japó. L'estimació de la incidència en el PIB dels costos de salut per falta de son es basa en estudis econòmics que calculen la pèrdua d'hores de treball i productivitat per l'augment de la mortalitat. A nivell de recerca, el son es mesura amb *proxies*, que són mesures preses de dades públiques, com l'activitat d'ús de xarxes socials. Finalment va recordar que, encara que ens agradi estar desperts, per a aconseguir els somnis cal dormir.

Lucía Artazcoz, de l'Institut de Salut Pública de Barcelona, va compartir una dissertació titulada "El dret al temps per a descansar i dormir millor". Va explicar la importància de reconèixer la pobresa de temps, que a Espanya és del 24% en dones i el 16% en homes. Les dones tenen majors interrupcions del son durant la nit per les tasques de cures.

-9-

Derecho al tiempo para dormir y descansar mejor

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

MARTES 13 DE JUNIO DE 2023

07h Centroamérica, México

08h Colombia, Ecuador, Panamá, Perú

09h Bolivia, Chile, Cuba, Paraguay

10h Argentina, Uruguay

15h España

Evento Virtual

Inscripciones y seguimiento: timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por: BARCELONA TIME USE INITIATIVE FOR A HEALTHY SOCIETY, DIPLOCA, SOOQTA, Legislatura, CLACSO, etc.

Con la colaboración de: Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Barcelona, 4Time All, etc.

Conceptualitzar el dret al temps des d'Amèrica Llatina
II Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps

Ana Silva, de la Universitat de la República (Uruguai), va exposar les seves recerques sobre cronobiologia en relació amb el dret al descans i els beneficis per a la ciutadania. Va remarcar la importància de reconèixer els cronotips tardans en joves, el dèficit crònic de son i el *jetlag* social crònic. Els estudis apunten un 80% de dèficit de son al matí en adolescents i un 20% en nens (5-10 anys).

Gonzalo Pin, pediatre de València, va plantejar la rellevància de considerar la relació entre *cronos* (quant dormim) i *kairos* (quan dormim) per interpretar la quantitat i la qualitat del somni. El dèficit crònic de somni té incidències directes en malalties com l'obesitat. Es tracta de canvis alostàtics, petjades que deixa la falta de son. Per aquest motiu, va remarcar que en termes de polítiques del temps és important cuidar el son des de la gestació fins a la tercera edat, que equival a tenir cura de la salut pública.

John Ewer, de la Universitat de Valparaíso (Xile), va parlar del problema actual que té aquest país en estar situat a UTC -3 en lloc de UTC -5. Això implica repensar el canvi d'horari. Els rellotges circadials permeten anticipar l'arribada del dia o de la nit. En els dies de descans, les hores s'acosten a la llum solar. En canvi, en els dies laborals, es visualitza un dèficit de son per matinar, conegut com a *jet lag* social. Les dades demostren la rellevància de canviar els horaris, encara que existeixin resistències socials pels costums i la coordinació amb altres horaris com els escolars. La decisió de l'horari hauria de basar-se en la biologia i la salut. També va explicar la importància que s'hagi presentat una proposta de Llei de Fusos del Temps al Govern de Xile.

Els participants van tancar la jornada remarcant que és necessari treballar un llenguatge més adequat per als qui prenen les decisions. La conclusió és que se sap i es comparteix el diagnòstic respecte a les problemàtiques del son, però no queda clar quin camí cal seguir.

- 10 -

4. El dret al temps, clau per a la resiliència de les ciutats

L'objectiu de la sessió del 20 de juny de 2023 va ser mostrar la importància de considerar el temps com a factor central del disseny urbanístic resiliència, tenint en compte tant exemples d'Europa com d'Amèrica del Sud. El vídeo és disponible [aquí](#).

Van participar en aquesta conferència:

- **Esteban León**, líder del programa de resiliència urbana d'ONU-Hàbitat.
- **Carlos Moreno**, director científic de la càtedra Empresariat, Territori, Innovació de la Universitat de la Sorbona-IAE París.
- **Natalia Fidel**, diputada de la Legislatura de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires.
- **Natalia Oviedo**, assessora del Despatx de la Secretaria de Districte de la Dona a l'Alcaldia Major de Bogotà.
- **Sonia Ruiz**, directora de Gènere i Polítiques del Temps de l'Ajuntament de Barcelona.
- **Sylvia Profanter**, directora de l'Oficina de Temps i Estadística del Municipi de Bolzano/Bozen, Capital Mundial de les Polítiques del Temps 2023.

◊ **Marta Junqué**, secretària de la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals en Polítiques del Temps.

La moderació va anar a càrrec de Rosa María, directora executiva del Centre Iberoamericà de Desenvolupament Estratègic Urbà (CIDEU), i l'obertura a càrrec de Marta Junqué, que va explicar les funcions de la Xarxa Mundial de Governos Locals i Regionals. Va remarcar la importància d'establir que el dret al temps sigui una política pública i va argumentar que les polítiques del temps contribueixen a una vida més igualitària. Va esmentar com a exemples que, a Amèrica Llatina, el 30% de les persones tenen pobresa de temps, la qual cosa s'interpreta com que no tenen temps per a elles, que el PIB podria augmentar entre un 1% i un 2% en salut pública si es tingués més cura del son i el descans, i que un 20% del dia es dedica a desplaçaments i es podria aplicar a altres activitats.

Esteban León, d'ONU-Hàbitat, va parlar sobre la resiliència a les ciutats. Va plantejar el temps com una dimensió clau de la planificació urbana i com a factor principal per mesurar l'eficiència de la resiliència de les ciutats, ja que es comparen diferents èpoques d'una mateixa ciutat però no ciutats entre si.

Des de la Universitat de la Sorbona, Carlos Moreno va subratllar que el temps és al centre de la majoria de discussions sobre ciutats i urbanisme. Va proposar reconciliar els diferents temps que marquen la vida social. La ciutat de 15 minuts requereix canviar el disseny urbà de les ciutats i passar d'un model monocèntric a un de policèntric, per no haver-nos de passar la vida anant d'un indret a un altre i no tornar-nos esclaus de llocs allunyats. Va plantejar la noció del temps ample, que relaciona totes les activitats amb el temps i les petjades de carboni. Segons Moreno, hem de passar de la carta d'Atenes (ciment, metall, petroli) a la consciència que el temps útil és aconseguir l'arc de Sant Martí de la qualitat social. Tots tenim temps al rellotge, però ningú té temps de vida. Si volem tenir temps de vida hem de prioritzar les distàncies curtes i els serveis. Una ciutat de 15 minuts és policèntrica, multiserveis i multiusos. Cal deixar de construir més lluny per anar més ràpid i disposar de serveis a

• ESTEBAN LEÓN
Líder del programa de resiliencia urbana de ONU-Habitat

• CARLOS MORENO
Director científico de la cátedra "Empresariado, Territorio, Innovación" de la Universidad de la Sorbona-IAE Paris

• NATALIA FIDEL
Diputada de la Legislatura de la Ciudad Autónoma de Buenos Aires

• NATALIA OVIEDO
Asesora de Despacho de la Secretaría Distrital de la Mujer en la Alcaldía Mayor de Bogotá

• SONIA RUIZ
Directora de Género y Políticas del Tiempo del Ayuntamiento de Barcelona

• SYLVIA PROFANTER
Directora de la Oficina de Tiempo y Estadística del Municipio de Bolzano, Capital Mundial de las Políticas del Tiempo '23

• MARTA JUNQUÉ
Secretaria de la Red Mundial de Gobiernos Locales y Regionales en Políticas del Tiempo

MODERA:
• ROSA MARÍA
Directora ejecutiva del Centro Iberoamericano de Desarrollo Estratégico Urbano (CIDEU)

El derecho al tiempo, clave para la resiliencia de las ciudades

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

MARTES 20 DE JUNIO DE 2023

07h Centroamérica, México

08h Colombia, Ecuador, Panamá, Perú

09h Bolivia, Chile, Cuba, Paraguay

10h Puerto Rico, Rep. Dominicana, Venezuela

15h Argentina, Uruguay

Evento Virtual

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona.es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por:

Con la colaboración de:

la vora per poder viure diferent. També va destacar que és necessari abordar el temps no com una unitat de mesura, sinó com a qualitat de vida, ja que això obligarà a repensar el disseny urbà. Cal passar de l'habitatge a distàncies creixents a l'habitabilitat i el disseny d'allotjaments amb serveis pròxims.

Sonia Ruiz, des de l'Ajuntament de Barcelona, va presentar les polítiques del temps implementades a la capital catalana en relació amb la resiliència, en el marc de les polítiques públiques desenvolupades en els pactes del temps. Va destacar exemples com la reutilització dels espais públics oberts, la conciliació de moments del dia per a persones cuidadores o amb discapacitat, la targeta cuidadora i la digitalització de tràmits públics.

Sylvia Profanter va esmentar exemples concrets de com a Bolzen/Bolzano s'han reorganitzat els horaris i els espais escolars, i la planificació urbana tenint en compte la mobilitat i la connectivitat de tots els sectors, posant en diàleg les diferents oficines municipals des de l'oficina del temps. Des de l'any 2000, Itàlia compta amb una Llei de coordinació del temps de les ciutats a nivell nacional i la ciutat disposa d'una llei provincial del 2013 per coordinar accions sobre polítiques del temps. Així es va crear un pla del temps amb directrius sobre maneig i qualitat de l'ús del temps amb objectius anuals unificats.

Des de l'Alcaldia Major de Bogotà, Natalia Oviedo va explicar els resultats positius d'implementar el programa "Pomes de la cura", considerant que un element per mesurar el benestar és la llibertat de les persones per assignar i organitzar el temps en els seus propis paràmetres. Va destacar que el programa vol alliberar temps de les dones mentre els seus fills fan esports o altres activitats, per exemple. Es fan tallers de canvi cultural als qui fan cures i no ho veuen com una feina. També s'està treballant en un pla d'ordenament territorial amb enfocament de gènere i de polítiques del temps. Va remarcar que el dret a l'accés al temps busca disminuir la pobresa de temps, principalment de les dones cuidadores.

Natalia Fidel, diputada de la Legislatura de Buenos Aires, va presentar els canvis urbanístics de la capital argentina, destacant obres civils per descomprimir el trànsit i agilitzar la mobilitat dels ciutadans, com ara les ampliacions del metro, l'obra del metro-bus, carrils bici i actuacions per al transport pesat. A una vintena de barris de la ciutat es van implementar serveis de salut, educació i esplai a 15 minuts del centre. Per al disseny de noves polítiques es van realitzar estudis quantitius d'usos del temps. A la Ciutat Autònoma de Buenos Aires (CABA), les dones dediquen dues hores més al dia a tasques de cura que els homes.

5. Donar temps a les persones cuidadores: reflexions i experiències

L'objectiu de la sessió del 27 de juny de 2023 va ser reflexionar sobre el temps, les persones cuidadores i les cures a partir d'experiències concretes. El vídeo és disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Karina Batthyány**, directora executiva del Consell Llatinoamericà de Ciències Socials (CLACSO).
- **Maria Ángeles Durán**, professora d'investigació *ad honorem* al Consell Superior d'Investigacions Científiques d'Espanya (CSIC).

- **Cecilia Alemany**, directora regional adjunta d'ONU Dones per a les Amèriques i el Carib.
- **Lucía Scuro**, oficial superior d'Assumptes Socials de la Divisió d'Assumptes de Gènere de la Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina i el Carib (CEPAL).
- **Núria Vergés**, directora general de Cures, Organització del Temps i Equitat del Govern de Catalunya.
- **Diana Rodríguez**, secretària del Districte de la Dona de l'Alcaldia Major de Bogotá.

Ariadna Güell, co-coordinadora de la TUI, va fer de moderadora i va plantejar de quina manera es pot avançar cap a una societat on el dret a la cura sigui realitzable, considerant el treball no remunerat i la disponibilitat de temps.

Karina Batthyány, directora executiva de CLACSO, va iniciar la primera presentació i va parlar sobre les tasques de cura, la seva relació amb el treball no remunerat i la necessitat de vincular-lo a un dret reconegut, com en el seu moment ho va ser el treball i el dret al treball. Va definir el treball de cures com les activitats dedicades a proveir benestar quotidià a altres persones en el pla material, econòmic, moral i emocional. Això inclou les activitats essencials de béns com l'alimentació, la salut i la neteja. És clau la relació entre els qui ofereixen cures i els qui les reben. A Amèrica Llatina, la gran majoria de cures les exerceixen les dones com a treball no remunerat en un context familiar. Això comporta una reproducció de la desigualtat social. Va destacar la importància que la temàtica estigui avui en l'agenda pública, encara que sigui en una fase incipient.

María Ángeles Durán, del CSIC, va explicar les diferències entre Espanya i els països d'Amèrica Llatina en termes d'ús del temps i cures, per exemple la densitat poblacional, les infraestructures de serveis i les piràmides poblacionals. A Amèrica Llatina hi ha més nens i menys planificació familiar, i a Europa hi ha més adults, més control de natalitat i més població envellida. També hi

• KARINA BATTHYÁNY
Directora ejecutiva de CLACSO

• MARIA ÁNGELES DURÁN
Profesora de investigación "ad honorem" en el CSIC

• CECILIA ALEMANY
Directora regional adjunta de ONU Mujeres para las Américas y el Caribe

• LUCÍA SCURO
Oficial Superior de Asuntos Sociales de la División de Asuntos de Género de CEPAL

• NÚRIA VERGÉS
Directora general de Cuidados, Organización del Tiempo y Equidad en los Trabajos de la Generalitat de Cataluña

• DIANA RODRÍGUEZ
Secretaria Distrital de la Mujer de la Alcaldía Mayor de Bogotá.

MODERA:
• **ARIADNA GÜELL**
Coordinadora de la Barcelona Time Use Initiative (BTUI)

Dar tiempo a las personas cuidadoras: reflexiones y experiencias

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

MARTES 27 DE JUNIO DE 2023

07h Centroamérica México

08h Colombia Ecuador Panamá Perú

09h Bolivia Chile Cuba Paraguay

10h Puerto Rico Rep. Dominicana Venezuela

15h Argentina Uruguay España

Evento Virtual

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por:
BARCELONA TIME USE INITIATIVE FOR A HEALTHY SOCIETY, DIPLOCA

Con la colaboración de:
BOGOTÁ, Legislatura, CLACSO, CIDU, Generalitat de Catalunya, Ayuntamiento de Barcelona, 4Time All, Colaborador del Programa Unión

ha diferències en els ingressos mitjans dels cuidadors i en l'accés a l'ocupació. Avui, la majoria de dones que arriben a Europa per treballar en cures són llatines. És necessari repensar les demandes i les provisions de cures. Durán va plantejar en quins aspectes de les polítiques sobre cures és prioritari no retrocedir. Una cosa és la instal·lació en el discurs polític i una altra la fiscalitat: qui sostindrà la despesa d'una política de cures? És necessari formalitzar un nou contracte social entre homes i dones, joves i adults, construït des del carrer i no sols des dels ministeris.

Pel que fa a possibles solucions i iniciatives que ja estan en marxa, Lucía Scuro, de CEPAL, Núria Vergés, del Govern de Catalunya, i Cecilia Alemany, d'ONU Dones, van intercanviar experiències sobre els avanços de l'agenda de gènere i les polítiques de cures. Com a exemples, van esmentar dos programes pilot sobre serveis de cures a la República Dominicana. Es va destacar la importància de formar les persones i certificar-ne les capacitats. Es va parlar dels serveis de cures per a nens de 0 a 3 anys, de programes per ajudar les parelles en diferents estadis de la gestació i criança dels fills, i de l'acompanyament a les empreses per instaurar una cultura de cures i reorganització dels horaris dels treballadors.

Diana Rodríguez, de l'Alcaldia Major de Bogotà, va plantejar diversos temes que sovint estan vinculats: com dissenyar un sistema de cures per al futur, considerant els canvis generacionals; la importància del canvi cultural; la implicació dels nuclis familiars; el finançament del sistema i la relació amb la seguretat social; la generació de dades i la presa de decisions; i les relacions entre la cura de les persones i del planeta. Finalment, també va remarcar la importància de la conferència Women Deliver Americas per aprofundir en les problemàtiques d'usos del temps des d'una perspectiva feminista.

6. Sessions organitzades amb els socis locals en el marc del Fòrum

6.1. Temporalitats des d'Amèrica Llatina - Mèxic

La sessió del 8 de juny de 2023 va tenir com a objectiu discutir diferents perspectives sobre com concebre el temps des de la pluralitat temporal present en els diferents processos socials de la regió llatinoamericana. A més, també es va analitzar el temps com articulador de la vida en societat, a fi de debatre sobre els reptes teòrics, filosòfics, educatius, antropològics, psicològics i metodològics associats al problema dels usos del temps. Vídeo en castellà disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Mauricio Sánchez**, director del Centre d'Investigacions Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats (CEIICH) de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM).
- **Guadalupe Valencia**, coordinadora d'Humanitats i investigadora del CEIICH de l'UNAM, i co-coordinadora del Seminari d'Estudis sobre el Temps.
- **Lía Barrese**, consultora de la Time Use Initiative (TUI).

- **René Ramírez**, investigador del Programa Universitario d'Estudis sobre Democràcia, Justícia i Societat de l'UNAM.
- **Margarita Olvera**, professora i investigadora titular de l'Àrea de Pensament Sociològic de la Universitat Autònoma Metropolitana-Azcapotzalco.
- **Raúl Contreras**, investigador associat del CEIICH de l'UNAM.
- **Francisca Gallegos**, cap de Protecció Social del Ministeri de Desenvolupament Social i Família de Xile.
- **Camila Bustamante**, assessora de la Divisió de Promoció i Protecció Social del Ministeri de Desenvolupament Social i Família de Xile.
- **Gonzalo Iparraguirre**, investigador associat del Laboratorio del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés.
- **Mónica Guitián**, professora titular del Centre d'Estudis Teòrics i Multidisciplinaris en Ciències Socials de la Facultat de Ciències Polítiques i Socials de l'UNAM.

Format híbrid

Presencialment a l'Auditori del Centre d'Investigacions Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats (Ciutat de Mèxic).

Es va retransmetre en temps real per internet.

Coorganitzada per la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM), el Centre d'Investigacions Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats (CEIICH) i el Seminari d'Estudis sobre el Temps.

MAURICIO SÁNCHEZ
Director del Centro de Investigaciones Interdisciplinarias en Ciencias y Humanidades de la UNAM

GUADALUPE VALENCIA
Coordinadora de Humanidades e investigadora del CEIICH de la UNAM, co-coordinadora del Seminario de Estudios sobre el Tiempo

MARGARITA OLVERA
Profesora e investigadora titular del Área de Pensamiento Sociológico de la Universidad Autónoma Metropolitana-Azcapotzalco

RAÚL CONTRERAS
Investigador asociado del CEIICH de la UNAM

GONZALO IPARRAGUIRRE
Investigador asociado del Laboratorio del Tiempo y la Experiencia (LITERA) de la Universidad de San Andrés

LIA BARRESE
Consultora de la Barcelona Time Use Initiative (BTUI)

RENÉ RAMÍREZ
Investigador del Programa Universitario de Estudios sobre Democracia, Justicia y Sociedad de la UNAM

FRANCISCA GALLEGOS
Jefa de Protección Social del Ministerio de Desarrollo Social y Familia de Chile

CAMILA BUSTAMANTE
Asesora de la División de Promoción y Protección Social del Ministerio de Desarrollo Social y Familia de Chile

MÓNICA GUITIÁN
Profesora titular del Centro de Estudios Teóricos y Multidisciplinarios en Ciencias Sociales, Facultad de Ciencias Políticas y Sociales de la UNAM

Temporalidades desde América Latina

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

JUEVES 08 DE JUNIO DE 2023

10h

Centroamérica
México

11h

Colombia
Ecuador
Panamá
Perú

12h

Bolivia
Chile
Cuba
Paraguay

13h

Puerto Rico
Rep. Dominicana
Venezuela

18h

Argentina
Uruguay

Evento Presencial

Auditorio del Centro de Investigaciones Interdisciplinarias en Ciencias y Humanidades
Torre II de Humanidades, 4º piso,
Circuito Interior, Ciudad Universitaria,
Alcaldía de Coyoacán, 04510, Ciudad de México

Streaming para toda Latinoamérica

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por:

Els temes discutits durant la sessió van ser:

- Els usos del temps a Amèrica Llatina.
- Els “temps mexicans”.
- Com aconseguir el dret al temps per viure millor.
- El dret al temps implica un canvi de paradigma social.
- Perspectiva del temps com a “vida bona”: el cas d’Equador.
- Auto-explotació i alienació en els usos del temps.
- Temporalitats del sud global des de les perifèries.
- Reflexions per obrir estudis etnogràfics sobre futurs possibles.
- Avanços de resultats en el sistema nacional de cures a Xile.
- Aprovació a Xile de la Llei de 40 hores per al 2029.
- Recerca de temporalitats locals i les seves aplicacions per legislar.
- Polítiques sobre usos del temps i sobre gestió del futur.

- 16 -

6.2. Disjuntives sobre els usos del temps - Mèxic

La sessió va tenir lloc el 9 de juny de 2023 i tenia com a objectiu presentar i discutir perspectives sobre usos del temps entre col·legues mexicans i altres participants d’Amèrica Llatina. Vídeo disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Alejandra González**, professora titular de la Facultat de Ciències Polítiques i Socials de l’UNAM i co-coordinadora del Seminari d’Estudis sobre el Temps.
- **Gustavo Serrano**, doctorant en el Programa de Postgrau en Estudis Polítics i Socials de l’UNAM.
- **Dulce Vélez**, tècnica acadèmica de la Coordinació d’Humanitats de l’UNAM i secretària tècnica del Seminari d’Estudis sobre el Temps.
- **Mónica Guitián**, professora titular del Centre d’Estudis Teòrics i Multidisciplinaris en Ciències Socials a la Facultat de Ciències Polítiques i Socials de l’UNAM.
- **Ana Escoto**, doctora en Estudis de Població per El Colegio de Mèxic i professora de la Facultat de Ciències Polítiques i Socials de l’UNAM.
- **Damián Hernández**, doctor en Ciències Polítiques i Socials i professor de la Facultat de Ciències Polítiques i Socials de l’UNAM.
- **Ana Grondona**, investigadora adjunta del CONICET, Institut d’Investigacions Gino Germani de la Universitat de Buenos Aires, Centre Cultural de la Cooperació Floreal Gorini.

Format híbrid

Presencialment a l'Auditori del Centre d'Investigacions Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats de la Ciutat de Mèxic.

Es va retransmetre en temps real per internet.

Coorganitzat per la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic (UNAM), el Centre de Recerques Interdisciplinàries en Ciències i Humanitats (CEIICH) i el Seminari d'Estudis sobre el Temps.

Els temes discutits durant la sessió van ser:

- Usos futurs del temps.
- Polítiques públiques sobre prevenció en salut en clau de temporalitat.
- Esperança de vida utilitzant la noció de bona vida.
- Mobilitat, desiguat i desusos del temps.
- Usos del temps en relació amb les cures.
- Pedagogia de les cures.
- Creació d'un sistema nacional de cures.
- Joventut i temps ambivalents.

• ALEJANDRA GONZÁLEZ
Profesora titular de la Facultad de Ciencias Políticas y Sociales de la UNAM y Co-coordinadora del Seminario de Estudios sobre el Tiempo

• GUSTAVO SERRANO
Doctorante en el Programa de Posgrado en Estudios Políticos y Sociales de la UNAM

• DULCE VÉLEZ
Técnica Académica de la Coordinación de Humanidades de la UNAM y Secretaria Técnica del Seminario de Estudios sobre el Tiempo

• MÓNICA GUITIÁN
Profesora Titular del Centro de Estudios Teóricos y Multidisciplinarios en Ciencias Sociales, Facultad de Ciencias Políticas y Sociales de la UNAM

• ANA ESCOTO
Doctora en Estudios de Población por El Colegio de México, profesora de la Facultad de Ciencias Políticas y Sociales de la UNAM

• GERARDO DAMIÁN HERNÁNDEZ
Doctor en Ciencias Políticas y Sociales y profesor de la Facultad de Ciencias Políticas y Sociales de la UNAM

• ANA GRONDONA
Investigadora adjunta del CONICET, Instituto de Investigaciones Gino Germani de la Universidad de Buenos Aires, Centro Cultural de la Cooperación Floreal Gorini

Encrucijadas sobre los usos del tiempo

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

Evento Presencial
Auditorio del Centro de Investigaciones Interdisciplinarias en Ciencias y Humanidades
Torre II de Humanidades, 4º piso, Circuito Interior, Ciudad Universitaria, Alcaldía de Coyoacán, 04510, Ciudad de México

Streaming para toda Latinoamérica

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

VIERNES 09 DE JUNIO DE 2023

10h	11h	12h	13h	18h
Centroamérica México	Colombia Ecuador Panamá Perú	Bolivia Chile Cuba Paraguay	Puerto Rico Rep. Dominicana Venezuela	Argentina Uruguay España

Co-organizado por:

Con la colaboración de:

- Relació entre temps i desenvolupament.
- Genealogia de les temporalitats a Amèrica Llatina.

6.3. Temps de cures des d'una perspectiva de gènere

La sessió del 15 de juny de 2023 va tenir com a objectiu discutir les actuals perspectives de cures i de gènere que es donen a Amèrica Llatina tenint en compte la situació de la societat urbana, la rural i la indígena com tres àmbits diferents a tractar i repensar de mode local i interdisciplinari. Vídeo disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Alison Vasconez**, oficial de programes a ONU Dones Equador.
- **Rafaela Vos**, coordinadora del Grup d'Investigació de Dona, Gènere i Cultura de la Universitat de l'Atlàntic.
- **Jacqueline Verdesoto**, coordinadora de la Comunitat per al Desenvolupament Humà a Equador, entitat impulsora del Banc de Temps - Espai no Violent.
- **Fernando Fuster-Fabra**, membre del grup motor de Govern Obert conjunt amb Catalunya i de la Junta Directiva de l'Associació Iberoamericana de Bancs del Temps.
- Moderadora: **Yhali Lombera**, fundadora de la Cooperativa de Desenvolupament Humà i Economia Sostenible i del Banc de Temps Kual Kan; membre de la Junta Directiva de l'Associació Iberoamericana de Bancs del Temps.

- 18 -

ALISON VASCONEZ
Oficial de programas en ONU Mujeres Ecuador

RAFAELA VOS
Coordinadora del Grupo de Investigación de Mujer Género y Cultura de la Universidad del Atlántico

JACQUELINE VERDESOTO
Coordinadora de La Comunidad para el Desarrollo Humano en Ecuador, entidad impulsora del Banco de Tiempo Espacio no Violento

FERNANDO FUSTER-FABRA
Miembro del grupo motor de Open Government Partnership Catalunya y de la Junta Directiva de la Asociación Iberoamericana de Bancos del Tiempo

MODERA:
YHALI LOMBERA
Fundadora de la Cooperativa de Desarrollo Humano y Economía Sostenible y del Banco de Tiempo Kual Kan; miembro de la Junta Directiva de la Asociación Iberoamericana de Bancos del Tiempo

Tiempo de cuidados desde una perspectiva de género

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

JUEVES 15 DE JUNIO DE 2023

Evento Virtual
Streaming para toda Latinoamérica

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

07h: Centroamérica, México

08h: Colombia, Ecuador, Panamá, Perú

09h: Bolivia, Chile, Cuba, Paraguay

10h: Puerto Rico, Rep. Dominicana, Venezuela

15h: Argentina, Uruguay, España

Co-organizado por: BARCELONA FUTURE INITIATIVE FOR A HEALTHY SOCIETY, DIPLOCAE, ROGOTI, Legislatura, CLACSO, etc.

Con la colaboración de: 30eideu, Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Barcelona, 4Time All, etc.

Co-organitzat per l'Associació Iberoamericana dels Bancs de Temps i la Fundació Esquel.

Els temes discutits durant la sessió van ser:

- El dret al temps en dones té la seva arrel en el dret al vot.
- Economia i responsabilitat de la cura.
- Tipus de cura i característiques de persones a tenir cura.
- Tractament de la cura des de l'Estat i la societat civil.
- Rols de gènere i limitacions conceptuals.
- Rol de la dona en la sostenibilitat de la família.
- Educació i influència del patriarcat.
- Gènere entre societats indígenes matriarcals.

6.4. Investigar i legislar els nous usos del temps a Argentina

La sessió organitzada el 16 de juny de 2023 des de l'Argentina va tenir com a propòsit convocar investigadors i legisladors que fan recerca o treballen en temes relacionats amb els usos del temps i que puguin tenir o tinguin ja incidència en l'àmbit legislatiu. Vídeo disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Natalia Fidel**, diputada de la Legislatura de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires.
- **Diego Golombek**, director del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés.
- **Gonzalo Iparraguirre**, del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés.
- **Juan Manuel Valdés**, diputat de la Legislatura de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires.
- **Martina Rua**, periodista del diari La Nación.
- **Leandro Casiraghi**, del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés.
- **Ignacio Spiouzas**, del Laboratori del Temps i l'Experiència (LITERA) de la Universitat de San Andrés.
- **Jorge Difonso**, diputat de la Província de Mendoza.
- **Nahuel Sosa**, titular del programa Argentina Futura de la Nació.
- **Ivan Budassi**, director de la Unitat de Ciències del Comportament i Polítiques Públiques de la Nació.

o **María Julia Leone**, del Laboratori de Cronobiologia de la Universitat Nacional de Quilmes (CONICET).

Format híbrid

Presencialment a la Legislatura de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires.

Es va poder seguir en directe per internet.

Els temes discutits durant la sessió van ser:

- La coordinació entre recerca i polítiques públiques en temes d'usos del temps.
- La importància del son i el temps de descans avalada amb dades d'activitats diàries.
- La necessitat d'implementar polítiques que millorin l'organització del temps com a polítiques innovadores.
- La possibilitat d'incloure el futur en les polítiques del temps.
- La necessitat d'alinejar regions, com Mendoza, amb el seu horari natural (solar).
- La productivitat empresarial vinculada al benestar digital de les persones treballadores.
- La necessitat de pensar les actuacions municipals tenint en compte també el temps d'espera (en transports, en la relació amb l'administració, etc.).
- La visualització de l'economia de cures i especialment de les tasques que fan les dones.

La inauguració formal de l'acte va anar a càrrec de la legisladora Natalia Fidel i la secretària parlamentària Lorena Ferrero.

Diego Golombek va justificar per què és necessari coordinar recerca i legislació quan parlem d'aplicar el coneixement científic que avui tenim sobre el temps al disseny de polítiques públiques que impacten en la nostra societat. En la seva presentació "Tot son és polític" va mostrar els resultats preliminars de les recerques sobre *proxies* (servidors intermediaris) de temps que es realitzen des de LITERA amb Leandro Casiraghi i Ignacio Spiouzas. Les recerques es fan amb dades d'usos del mòbil (moment de despertar-se i d'anar a dormir), sistemes de transport, màquines agropecuàries automatitzades i xarxes socials. Un exemple de resultat: el son durant la pandèmia va ser més regular que quan no hi ha confinament.

Gonzalo Iparraguirre va presentar la ponència "Polítiques del temps: investigació i aplicacions". Va explicar que és indispensable investigar, legislar i aplicar els usos del temps perquè és un nou mode de repensar els nostres hàbits quotidians des de la triangulació entre la ciència, l'Estat i el sector privat. També es va referir al dret al temps com una nova manera de reflexionar sobre les relacions entre llibertat, treball, oci, descans i producció. Va remarcar que en tractar sobre polítiques del temps, és necessari atendre no sols els usos del temps i les temporalitats, sinó també la gestió del futur.

Maria Julia Leone va exposar el seu estudi sobre els horaris escolars en adolescents, tot relacionant rendiment acadèmic i ritmes biològics. Va explicar que els cronotips són els horaris biològics,

és a dir, els horaris que permeten classificar processos biològics, i que en l'adolescència el son és inadequat, ja que davant un cronotip nocturn, els horaris escolars són molt matiners i tenen horaris irregulars.

Ivan Budassi va presentar els seus avanços en matèria de ciències del comportament en la regulació d'usos del temps, demostrant la importància de considerar els biaixos del present associats a diversos temes com la dilatació del plaer, les condicions en els crèdits, el *sludge* (temps d'espera), i les taxes a l'espera, com si fos un impost al pas del temps. Va remarcar que és important aplicar les eines de les ciències del comportament en el disseny de polítiques públiques que tinguin en compte la reducció dels terminis burocràtics i els horaris en els quals es prenen les decisions.

Des de Mendoza, Jorge Difonso va remarcar la importància que tindria per a les províncies de la Serralada dels Andes canviar a la zona horària UTC -4 o -5. La incidència que aquest canvi tindria en la vida social seria directa, ja faria que els horaris d'entrada a l'escola no fossin nocturns i que es pogués millorar l'eficiència energètica. El canvi de -3 a -4 reduiria a la meitat l'ús d'energia elèctrica.

Nahuel Fada va parlar del futur com un dret. Va explicar el seu enfocament respecte a la narrativa neoliberal del futur com a incertesa en relació amb temes com la llibertat i l'auto-explotació, tant en l'oci com en el treball. El capitalisme acumula plusvàlua digital, colonialisme i extractivisme digital, va dir. Va convidar a pensar quin és el valor de la dada Netflix, el temps lliure com a estratègia d'acumulació de capital. Es fabrica oci per consumir, no per descansar. També es va distanciar del discurs que associa el gaudi del temps amb vagància com a discurs improductiu.

Martina Rua va centrar la seva presentació en la gestió del benestar digital, una agenda que ara com

Investigar y legislar los nuevos usos del tiempo en Argentina

VIERNES 16 DE JUNIO DE 2023

07h Centroamérica, México

08h Colombia, Ecuador, Panamá, Perú

09h Bolivia, Chile, Cuba, Paraguay

10h Puerto Rico, Rep. Dominicana, Venezuela, Argentina, Uruguay

15h España

Eventos:

- Evento Presencial: Legislatura de la Ciudad Autónoma de Buenos Aires, Perú 160, C1067AAD, Buenos Aires
- Streaming para toda Latinoamérica

Inscripciones y seguimiento: timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Co-organizado por: BARCELONA TIME USE INITIATIVE FOR A HEALTHY SOCIETY, DIPLOCAE

Con la colaboración de: BOGOTA, Legislatura, 30cideu, Generalitat de Catalunya, Departament de Barcelona, 4Time, Colòmbia, CLACSO, LITERA, Consell de Govern, Consell de Govern

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

ara les empreses només tenen a nivell discursiu, ja que els manca la pràctica de com implementar-les. Va esmentar la rellevància d'aconseguir una productivitat equilibrada entre el fer i el no fer. En moltes empreses no s'arriben a planificar els descansos i els moments de desconnexió. Comprendre o no el benestar digital no és una qüestió de voluntarisme, sinó de disseny, va afirmar. Hem de ser creatius per mesurar el treball, ja no serveix mesurar l'hora de cadira o l'hora de transport. Cal pensar en com premiar el descans.

Juan Manuel Valdés va presentar dades sobre el transport a Buenos Aires, relacionant la gestió de polítiques urbanes amb possibles canvis legislatius que tinguin en compte les esperes, les demores i l'eficiència en la gestió pública de la mobilitat. Va apuntar la dada que a Buenos Aires i la seva conurbació la durada del viatge mitjà d'anada i tornada és de 95 minuts, 59 a la regió de Patagònia i 61 a la regió Pampeana. Va mostrar que un viatge amb metro (880 passatgers) equival a 550 actuacions. Va comentar un projecte de fons per a la mobilitat integral de la capital argentina que reinverteixi a la ciutat els impostos del transport que avui van a rendes generals.

Natalia Fidel va presentar la seva xerrada "Dret al temps. Consciència i qualitat d'ús". Va argumentar que tot en una legislatura es relaciona amb el temps, ja que es legisla sobre la base del temps (terminis, períodes, contractes). Va fer esment a la gestió de l'ús del temps, la relació entre quantitat i qualitat, com es poden aplicar aquestes polítiques a casos puntuals, com és possible mesurar els nous usos del temps, i com definir els conceptes centrals. A Buenos Aires, l'economia de la cura representa un 13% del total, i el 70% recau en les dones. També va dir que cal crear un diccionari del temps per tenir definicions precises dels conceptes centrals de les polítiques del temps.

- 22 -

6.5 Dret al temps a les metròpolis: aplicació a la Vall d'Aburrá (Colòmbia)

La novena sessió va tenir lloc el 28 de juny de 2023 i el seu objectiu era discutir activament les polítiques del temps establertes a la Declaració de Barcelona en el context de la Vall d'Aburrá, a Colòmbia. Vídeo disponible [aquí](#).

Amb la participació de:

- **Pablo Marcelo Maturana Guzmán**, subdirector de Cooperació i Convenis de l'Àrea Metropolitana de la Vall d'Aburrá.
- **Marta Junqué**, coordinadora de la Time Use Initiative (TUI).
- **Guillem Espriu**, coordinador de polítiques socials de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.
- **Angélica María Ortiz Maya**, Secretaria de les Dones del Districte de Medellín.
- **Catalina Muñoz**, punt focal per al perfil de resiliència de la ciutat de Medellín a CIDEU.
- **Héctor Hugo Florez Valencia**, director de projectes de la Corporació Contigo Colombia.

Format presencial

Auditori de l'Àrea Metropolitana de la Vall d'Aburrá.

Coorganitzat per l'Àrea Metropolitana de la Vall d'Aburrá i la Corporació Contigo Colombia.

Els temes discutits durant la sessió van ser:

- Propòsit i transcendència de la Time Use Initiative.
- El temps com a tòpic central del disseny de noves polítiques a Colòmbia.
- Pacte metropolità pel dret al temps a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.
- Perfil de resiliència urbana a Medellín (Colòmbia).
- Recomanacions d'accions urbanes en base a polítiques del temps.
- Sistema de districtes de cures de Medellín.
- Corporació Contigo Colombia.
- Simulador del treball domèstic i cura no remunerada per a la llar i la comunitat (<https://sitios.dane.gov.co/SimuladorTDCNR/>).
- Enquesta Nacional d'Ús del Temps a Colòmbia.

Derecho al tiempo en las metrópolis: Aplicación en el Valle de Aburrá

JUEVES 22 DE JUNIO DE 2023

08h Centroamérica, México

09h Colombia, Ecuador, Panamá, Perú

10h Bolivia, Chile, Cuba, Paraguay

11h Puerto Rico, Rep. Dominicana, Venezuela

16h Argentina, Uruguay, España

Evento Presencial
Auditorio del Área Metropolitana del Valle de Aburrá
Guayacán Izquierdo - Carrera 53 N° 40A - 31 Medellín - Antioquia

Streaming para toda Latinoamérica
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

Inscripciones y seguimiento:
timeuse.barcelona/es/ii-foro-iberoamericano

II FORO IBEROAMERICANO DE LOS HORARIOS Y EL TIEMPO

Co-organizado por: BARCELONA TIME USE INITIATIVE FOR A HEALTHY SOCIETY, DIPLOCA

Con la colaboración de: BOGOTÁ, Legislatura, CLACSO, 30cideu, Generalitat de Catalunya, Ajuntament de Barcelona, 4Time AII, Universidad del Compostela

7. Conclusions

Les conclusions del II Fòrum Iberoamericà dels Horaris i el Temps es poden dividir en tres àmbits: objectius, reflexions i agenda futura.

En primer lloc, es va complir amb l'objectiu de discutir i conceptualitzar el dret al temps des d'una perspectiva llatinoamericana. Les aportacions de cada país van ser diverses i complementàries. També es va complir amb l'objectiu de compartir les bones pràctiques de polítiques del temps que s'estan duent a terme a diversos municipis i regions d'Amèrica Llatina.

Pel que fa a les reflexions, des de Mèxic es van presentar diversos enfocaments respecte a com pensar i aplicar polítiques del temps amb perspectives locals, remarcant la prioritat de tenir en compte la situació dels pobles indígenes. Des de Colòmbia es va emfatitzar el "viure saborós" que caracteritza la intenció política del govern colombià, que les polítiques han de recuperar que aquesta forma de viure implica viure sense por, i que els indígenes el defineixen com el bon viure, gaudir de la vida. Des de l'Argentina es va destacar la importància que existeixi diàleg entre el sector acadèmic, el sector públic i el sector productiu entorn de les polítiques del temps. L'ús del temps ens ha posat enfront d'un desafiament col·lectiu social, que és la vinculació de l'ordre social amb la dinàmica diària i la necessitat de repensar els càlculs per reorganitzar els treballs i la mobilitat. Des de Xile es van presentar els resultats d'implementar programes de cures i la voluntat de seguir endavant amb noves normatives.

En termes generals, les diferents sessions del fòrum van coincidir en que és moment de repensar l'equilibri dels diferents aspectes de la vida: com es mesura el valor del treball, remunerat i de cures; com es posa en joc en els nous mercats i en els nous sistemes financers i econòmics; i la importància del descans i els desplaçaments en la vida quotidiana. Avui dia conviuen múltiples processos que ja no coincideixen amb l'imaginari fabril i serial del treball, sobre el qual gira l'organització tripartida de les vuit hores laborals, de descans i d'oci que van començar el segle XIX. Des de 1980, la digitalització de la tecnologia va promoure una superposició d'activitats que ja no són monocròniques, lineals i seqüencials, sinó que són policròniques i impliquen ritmes simultanis que travessen la vida social i generen noves maneres de treballar, de conviure i de governar. Això incideix en els modes en què es produeix legislació i instruments de govern que aportin predicibilitat. Legislar i dissenyar sistemes de govern implica anticipar les decisions, deixar de córrer darrere dels problemes i deixar de produir arítmies en la governança. També es va esmentar que la velocitat amb què avui es reproduïxen eines d'ús massiu com les xarxes socials, els llocs d'intel·ligència artificial i les plataformes de *streaming*, comporta el desafiament de conèixer i legislar l'impacte social que tenen en les nostres societats. És necessari conèixer amb detall aquestes eines i com incideixen en la nostra vida laboral, personal i familiar.

Quant a l'agenda futura, tots els països participants van manifestar la intenció de seguir endavant amb iniciatives pròpies que mantinguin viva la temàtica. A l'Argentina, per exemple, es van plantejar pròxims passos concrets com l'organització d'un congrés sobre el temps a escala nacional, l'anàlisi de possibles normatives locals sobre canvis d'horaris escolars i el disseny de campanyes de conscienciació sobre la cura del son.

Finalment, van quedar diversos desafiaments i preguntes obertes vinculades a com implementar el dret al temps en dinàmiques quotidianes del treball i la convivència, així com la necessitat d'integrar als països del Carib en un pròxim esdeveniment iberoamericà.

Entitats membres de DIPLOCAT

» Institucions públiques i entitats municipalistes

- Generalitat de Catalunya
- Ajuntament de Barcelona
- Ajuntament de Tarragona
- Ajuntament de Girona
- Ajuntament de Lleida
- Ajuntament de Viella i Mitjaran
- Diputació de Barcelona
- Diputació de Tarragona
- Diputació de Girona
- Diputació de Lleida
- Consell General d'Aran
- Associació Catalana de Municipis i Comarques (ACM)
- Federació de Municipis de Catalunya (FMC)

» Entitats de l'àmbit empresarial

- Consell General de les Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya
- Foment del Treball Nacional
- Micro, petita i mitjana empresa de Catalunya (PIMEC)
- Confederació de Cooperatives de Catalunya
- Associació Multisectorial d'Empreses (AMEC)
- Fundació Privada d'Empresaris (FemCAT)

» Entitats de l'àmbit social, sindical i esportiu

- Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya
- Unió General de Treballadors de Catalunya (UGT)
- Comissions Obreres de Catalunya (CCOO)
- FC Barcelona

» Universitats, escoles de negocis i centres acadèmics

- Universitat de Barcelona (UB)
- Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)
- Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)
- Universitat Pompeu Fabra (UPF)
- Universitat de Lleida (UdL)
- Universitat de Girona (UdG)
- Universitat Rovira i Virgili (URV)
- Universitat Ramon Llull (URL)
- Universitat Oberta de Catalunya (UOC)
- Universitat de Vic · Universitat Central de Catalunya (UVic-UCC)
- Universitat Internacional de Catalunya (UIC)
- Universitat Abat Oliba CEU (UAO CEU)
- Institut Barcelona d'Estudis Internacionals (IBEI)
- EADA Business School
- Barcelona School of Economics (BSE)